

CAPITULUM PRIMUM

[In Aegyptō] filiī Isrāēl crēvērunt, et quasi germinantēs multiplicatī sunt: ac rōboratī nimis, implēvērunt terram.

Surrēxit intereā rēx novus super Ægyptum, quī ignōrābat Ioseph. Et ait ad populum suum: “Ecce, populus filiōrum Isrāēl multus, et fortior nōbīs est. Venīte, sapienter opprimāmus eum, nē forte multiplicētur: et sī ingruerit contrā nōs bellum, addātūr inimicīs nostrīs, expugnātisque nōbīs ēgrediātūr dē terrā.”

Præposuit itaque eīs magistrōs operum, ut affligerent eōs oneribus: ædificaverunt quē urbēs tabernāculōrum Pharaōnī, Philthom et Ramessēs. Quantōque opprimēbant eōs, tantō magis multiplicabantur, et crēscēbant: ḍēderantque filiōs Isrāēl Ægyptiī, et affligēbant illūdentēs eīs, atque ad amāritūdinem perdūcēbant vītam eōrum operibus dūrīs lutī et lateris, omnīque famulatū, quō in terrae operibus premēbantur. Dīxit autem rēx Ægyptī obstetricībus Hebræōrum, quārum ūna vocābatur Sephora, altera Phua, præcipiēns eīs: “Quandō obstetricābitis Hebræās, et partus tempus advē-

quasi: velut

germināre: emmitere germina (ea quae ex plantīs veniunt: semen, fructus, cēt.)

rōborāre: firmāre; virēs addere

ingruere: cum vi accedere

tabernaculum, -ī (n)

tabernaculum quoque significat aedificium sacrum, ad formam tabernaculī

praeposuit eīs magistrōs operum: dedit magistrīs potestatem super opera filiōrum Isrāēl

illūdere: deridēre

lutum, -ī(n): terra humida

obstetrix, -īcis(f): femina quae iuvat feminam gravidam parere

partus, -ūs (m): actus pariendi

Obstetricēs et Rēx

nerit: sī masculus fuerit, interficite eum: sī fēmina, reservātē.”

Timuērunt autem obstetricēs Deum, et nōn fēcērunt iuxtā praeceptum rēgis Ægyptī, sed cōservābant marēs. Quibus ad sē accersītis, rēx ait: “Quidnam est hoc quod facere voluistis, ut puerōs servārētis?”

Quæ respondērunt: “Nōn sunt Hebreæ sīcut Ægyptiæ mulierēs: ipsæ enim obstetricāndī habent scientiam, et priusquam ve- niāmus ad eās, pariunt.”

Bene ergō fēcit Deus obstetricībus: et crēvit populus, cōfortatusque est nimis. Et quia timuērunt obstetricēs Deum, aēdificāvit eīs domōs. Præcēpit ergō Pharaō omnī populo suō, dīcēns: “Quidquid masculinī sexūs nātum fuerit, in flūmen prōiicite: quidquid fēmininī, reservātē.”

Quaestio Augstīnī

Dē obstetricū mendaciō, quō fefellērunt Pharaōnem, nē occiderent masculōs Israēlītās quando nāscēbantur, dīcentēs nōn ita pārēre mulierēs Hebraēas sīcut pariēbant Aegyptiae:

reservāre: servāre, conservāre
nōn fēcērunt iuxtā
praeceptum regis: non parent
praeceptō rēgis
mas, maris(m): homo (vel
animal) masculinus

cōfortāre: fortē facere,
consolārī

Augustinus

Quaerī solet utrum tālia mendācia approbāta sint auctōritāte dīvīnā, quandōquidem scriptum est Deum bene fēcisse obste-trīcibus: sed utrum prō misericordiā ignō-scēbat mendāciō; an et ipsum mendācium dignum praemiō iūdicābat, incertum est.

vīvificāre: vivum facere, vitam dare

Aliud enim faciēbant obstetrīcēs vīvificandō īfantēs parvulōs, aliud Pharaōnī mentiendō: nam in illīs vīvificandīs opus misericordiae fuit; mendāciō vērō illō prō sē ūtēbantur, nē nocēret illīs Pharaō, quod potuit nōn ad laudem, sed ad veniam pertinēre.

Neque hinc auctōritātem ad mentiendum esse prōpositam mihi vidētur eīs dē quibus dictum est: “Et nōn est inventum in ōre eōrum mendācium.”

Quōrumdam enim vīta longē īinferior ā professiōne sānctōrum, sī habeat ista mendāciōrum peccāta, prōvectū ipso et indole feruntur, praesertim sī beneficia dīvīna nōndum nōrunt exspectāre coelestia, sed circā terrēna occupantur.

Quī autem ita vīvunt, ut eōrum conversatiō, sīcut dīcit Apostolus, in coelīs sit, nōn eōs existimō linguae suae modum, quantum

nōrunt = nōvērunt

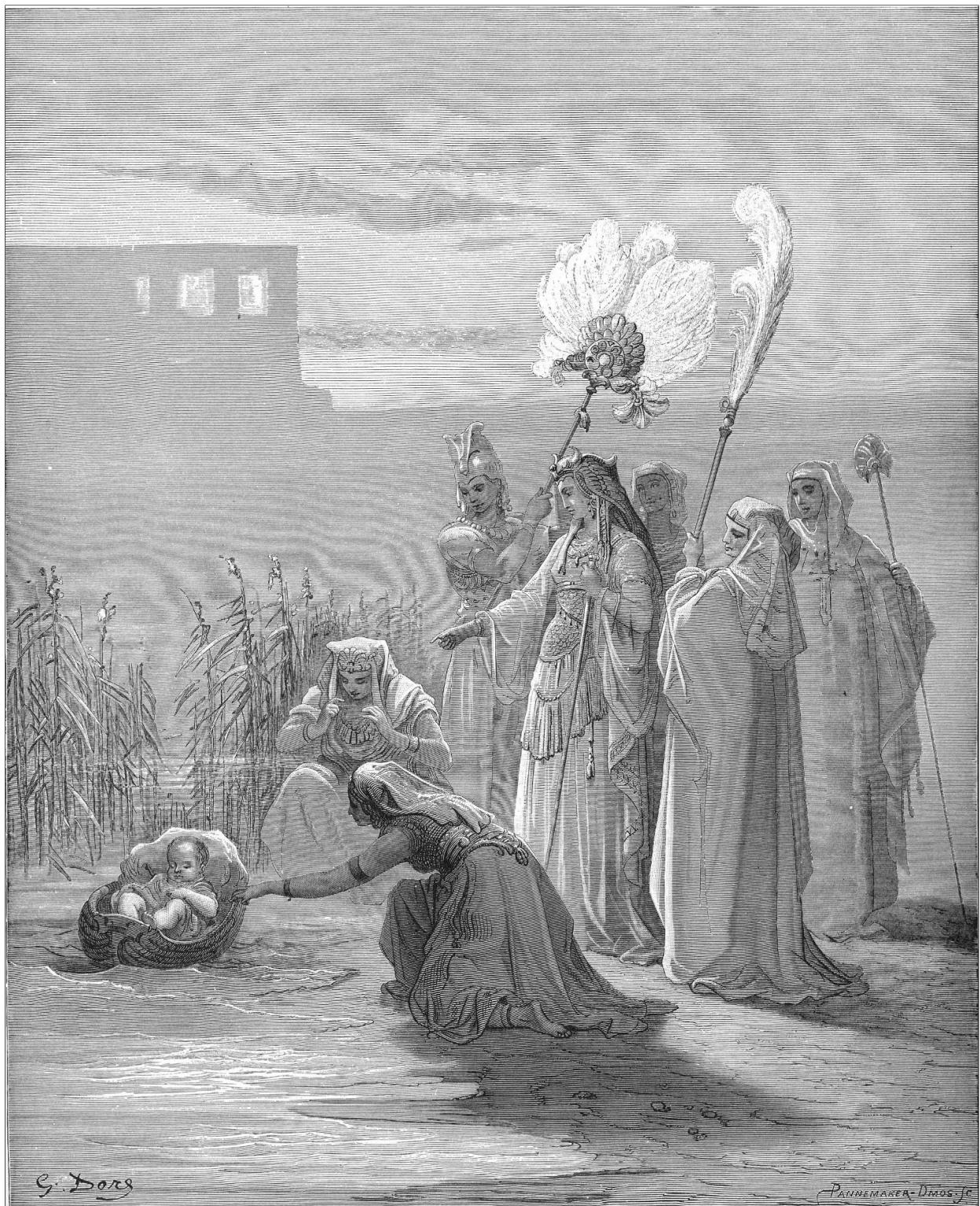
conversatiō, -ōnis (f): modus vīvendi

non existimō eōs debēre formāre modum linguae suae exemplō illō obstetrīcum

ad vēritātem prōmendam attinet falsitātemque vītandam, exemplō illō obstetricū dēbēre fōrmāre.

Sed dīligentius dē hāc quaestīone disse-rendum est, propter alia exempla quae in Sc̄riptūrīs reperiuntur.

dissērere: sermōnem īstituere
dē rē aliquā, dīcere, disputāre,
tractāre

Infans Moysēs

CAPITULUM SECUNDUM

Ēgressus est post hæc vir dē domō Levī: et accēpit uxōrem stirpis suæ. Quæ concēpit, et peperit filium : et vidēns eum ēlegantem, abscondit tribus mēnsibus.

fiscella, -ae(f)

scirpus, -ī(m)

Cumque iam cēlāre nōn posset, sūmpsit fiscellam scirpeam, et līnīvit eam bitūmine ac pice: posuitque intus īfantulum, et exposuit eum in cārectō rīpæ flūminis, stante procul sorōre eius, et cōsīderante ēventum reī. Ecce autem dēscendēbat filia Pharaōnis ut lavārētur in flūmine. Et puellæ eius gradiēbantur per crepīdinem alveī. Quæ cum vīdisset fiscellam in papȳriōne, mīsit ūnam ē famulābus suīs: et allātam aperiēns, cernēnsque in ea parvulum vāgientem, miserta eius, ait: “Dē īfantibus Hebræōrum est hīc.”

Cui soror puerī: “Vis,” inquit, “ut vādam, et vōcem tibi mulierem hebræam, quæ nūtrīre possit īfantulum?”

stirps, stirpis(m/f): stricto sensu est truncus arboris, ergo etiam origo est generis in familiis

scirpeus/a/um: ex scirpīs factus

linere: rem aliquam liquidam aut mollem alteri superinducere

bitūmen, -inis(n): limus pinguis et sulphureus ē terrā emergens pluribus locīs

pix, picis (f): rēs ātra quae fit ex liquōre crassō arborum coctō

cārex, cāricis (f): herba acuta et durissima, sparto similis

cārectum, -ī (n): locus caricibus plenus

crepīdo, -inis (f): litus maris vel ripa fluminis, quae saxis, aut lapideo margine plerumque sternebantur

alveus, -ī (m): fossa, per quam fluvius defluit

papȳrio, -ōnis (m): locus papyrīs consitus

Respondit: “Vāde.”

Perrēxit puella et vocāvit mātrem suam. Ad quam locūta filia Pharaōnis: “Accipe,” ait, “puerum istum, et nūtrī mihi: ego dabō tibi mercēdem tuam.”

Suscēpit mulier, et nūtrīvit puerum: adul-tumque trādidit filiæ Pharaōnis. Quem il-la adoptāvit in locum filiī, vocāvitque nō-men eius Moysēs, dīcēns: “Quia dē aquā tuli eum.”

In diēbus illīs postquam crēverat Moy-sēs, ēgressus est ad frātrēs suōs: vīditque af-flīctionem eōrum, et virum ægyptium per-cutientem quemdam dē Hebræīs frātribus suīs. Cumque circumspexisset hūc atque il-lūc, et nūllum adesse vīdisset, percussum Ægyptium abscondit sabulō. Et ēgressus diē alterō cōspexit duōs Hebræōs rixantēs: dīxitque eī quī faciēbat iniūriam: “Quārē percutis proximum tuum?”

Quī respondit: “Quis tē cōstituit prīn-cipem et iūdicem super nōs? num occīdere mē tū vīs, sīcut heri occīdistī Ægyptum?”

Timuit Moysēs, et ait: “Quōmodo pa-lam factum est verbum istud?”

percutere: pulsare, afficere, et
quasi vulnerare dolore

abscondere: rem aliquam aliquo
in loco ponere, ut celetur

sabulum, -ī: arena

rixāre: contendere

Audīvitque Pharaō sermōnem hunc, et quærēbat occīdere Moysēn: quī fugiēns dē cōspectū eius, morātus est in terrā Madiān, et sēdit iuxtā puteum. Erant autem sacerdōtī Madiān septem filiæ, quæ vēnērunt ad hauriendam aquam: et implētīs canālibus adaquāre cupiēbant gregēs patris suī. Supervēnēre pāstōrēs, et ēiēcērunt eās: surrēxitque Moysēs, et dēfēnsīs puellīs, adaquāvit ovēs eārum. Quæ cum revertissent ad Raguel patrem suum, dīxit ad eās: “Cūr vēlōcius vēnistis solitō?”

Respondērunt: “Vir ægyptius līberāvit nōs dē manū pāstōrum: īnsuper et hausit aquam nōbīscum, pōtumque dedit ovibus.”

At ille: “Ubi est?” inquit: “quārē dīmīsistis hominem? vocātē eum ut comedat pānem.”

Iūrāvit ergō Moysēs quod habitāret cum eō. Accēpitque Sephoram filiam eius uxōrem: quæ peperit ei filium, quem vocāvit Gersam, dīcēns: “Advena fuī in terrā aliēnā.”

Alterum vērō peperit, quem vocāvit Eliezer, dīcēns: “Deus enim patris meī adiūtor

puteus, -ī (m): aedificium (et foramen) ex quo aqua excipitur

adaquāre: aquam dāre

vēloxB, -ōcis: celer

īnsuper: praeterea

meus ēripuit mē dē manū Pharaōnis.”

ingemīscere: dolere; prae animi angustia in sonum prorumpere et queri, suspirare

vōciferātus/a/um < vōciferārī: vehementer exclamāre

pangō, pangere, pepigisse,
pactum: constituere, definite statuere

Augustinus

admittere: permettere

über, ūberis (n): fertilitas,
fecunditas

ferācitas, -ātis (f): fertilitas,
fecunditas

id est, vidimus terram herbārum
inūtilium plēnam et dicimus,
“Ecce! Tam fertilis terra!” – res
mala (herbae inūtiles) est signum
rei bonae (fertilitatis)

lēgitimus/a/um: qui secundum
leges est

dīvīnitus (adv): ā Deō

Post multum vērō tempore mortuus est rēx Ægyptī: et ingemīscentēs filiī Isrāēl propter opera vōciferātī sunt: ascenditque clāmor eōrum ad Deum ab operibus. Et audīvit gemitum eōrum, ac recordātus est fœderis quod pepigit cum Abraham, Isaac et Iācōb. Et respexit Dominus filiōs Isrāēl et cognōvit eos.

Quaestiō Augstīnī

Dē factō Moysi, cum occīdit Aegyptium ad defendendōs frātrēs suōs: utrum indolēs in eō laudābilis fuerit, quā hoc pecātum admīserit, sīcut solet ūber terrae, etiam ante ūtilia sēmina, quādam herbārum quamvis inūtilium ferācitāte laudārī; an omnīnō ipsum factum iustificandum sit.

Quod ideō nōn vidētur, quia nūllam adhūc lēgitimam potestātem gerēbat, nec acceptam dīvīnitus, nec hūmānā societāte ōrdinātam.

Tamen, sīcut Stephanus dīcit in Āctibus Apostolōrum, putābat intellegere frā-

tr̄s suōs, quod per eum Deus daret illīs salūtem: ut per hoc testimōnium videātur Moysēs iam dīvīnitus admonitus (quod Scrīptūra eō locō tacet) hoc audēre potuisse.

CAPITULUM TERTIUM

Rubus Ardēns

Moysēs autem pāscēbat ovēs Iethrō sociī suī sacerdōtis Madiān: cumque minās- set gregem ad interiōra dēserti, venit ad mon- tem Deī Horeb. Appāruitque eī Dominus in flammā ignis dē mediō rubī: et vidēbat quod rubus ārdēret, et nōn combūrerētur. Dī- xit ergō Moysēs : “Vādam, et vidēbō vīsiō- nem hanc magnam, quārē nōn combūrātur rubus.”

mināre: cōgere animālia

rubus, -ī (m): quaedam planta spinosa

ārdēre: igne flagrāre

combūrere: igne cōsūmēre

Cernēns autem Dominus quod pergeret ad videndum, vocāvit eum dē mediō rubī, et ait: “Moysēs, Moysēs.”

calceāmentum, -ī: quod pedī induitur

Quī respondit: “Adsum.”

At ille: “Nē appropriēs,” inquit, “hūc: solve calceāmentum dē pedibus tuīs: locus enim, in quō stās, terra sāncta est.”

Et ait: “Ego sum Deus patris tuī, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iācōb.”

Abscondit Moysēs faciem suam: nōn enim audēbat aspicere contrā Deum.

Cui ait Dominus: “Vīdī afflīctionem populī meī in Ægyptō, et clāmōrem eius audīvī propter dūritiam eōrum quī præsunt operibus: et sciēns dolōrem eius, dēscendī ut libērem eum dē manibus Ægyptiōrum, et ēdūcam dē terrā illā in terram bonam, et spatiōsam, in terram quæ fluit lacte et melle, ad loca Chananæī et Hethæī, et Amorrhæī, et Pherezæī, et Hevæī, et Iebusæī. Clāmor ergō filiōrum Isrāēl venit ad mē: vīdīque afflīctionem eōrum, qua ab Ægyptiōs opprimuntur. Sed vēnī, et mittam tē ad Pharaōnem, ut ēducās populum meum, filiōs Isrāēl, dē Ægyptō.”

Dīxitque Moysēs ad Deum: “Quis sum ego ut vādam ad Pharaōnem, et ēdūcam filiōs Isrāēl dē Ægyptō?”

afflīctiō, -ōnis (f): rēs quae
valde displicet, vexat, nocet

duritia, -ae (f) < durus/a/um

spatiōsus/a/um: multum spatī
habēns

lac, lactis (n): quod infantēs
bibunt

Quī dīxit eī: “Ego erō tēcum: et hoc habēbis signum, quod mīserim tē: cum ēdūxerīs populum meum dē Ægyptō, immolābis Deō super montem istum.”

Ait Moysēs ad Deum: “Ecce ego vādam ad filiōs Isrāēl, et dīcam eīs: Deus patrum vestrōrum mīsit mē ad vōs. Sī dīixerint mihi: ‘Quod est nōmen eius?’ quid dīcam eīs?”

Dīxit Deus ad Moysēn: “EGO SUM QUĪ SUM.” Ait: “Sīc dīcēs filiīs Isrāēl: ‘QUĪ EST mīsit mē ad vōs.’ ”

Dīxitque iterum Deus ad Moysēn: “Hæc dīcēs filiīs Isrāēl: Dominus Deus patrum vestrōrum, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iācōb, mīsit mē ad vōs: hoc nōmen mihi est in æternum, et hoc memoriāle meum in generatiōnem et generatiōnem.”

“Vāde, et congregā seniōrēs Isrāēl, et dīcēs ad eōs: Dominus Deus patrum vestrōrum appāruit mihi, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iācōb, dīcēns: Vīsitāns vīsitāvī vōs: et vīdī omnia quæ accidērunt vōbīs in Ægyptō. Et dīxī ut ēdūcam vōs dē afflīctiōne Ægyptī in terram Chananæī, et Hethæī, et Amorrhæī, et Pherezæī, et He-

in æternum: semper

memoriāle, -is (n): id quod
memorandum est

vīsitāns vīsitāvī: vīsitāvī
(rhētoricē paene idem iterum
dicit)

væī, et Iebusæī, ad terram fluentem lacte et melle.”

“Et audient vōcem tuam: ingrediēris-que tū, et seniōrēs Isrāēl, ad rēgem Ægyptī, et dīcēs ad eum: Dominus Deus Hebræō-rum vocāvit nōs: ībimus viam trium diērum in sōlitūdinem, ut immolēmus Dominō Deō nostrō.”

“Sed ego sciō quod nōn dīmittet vōs rēx Ægyptī ut eātis nisi per manum validam. Extendam enim manum meam, et percutiām Ægyptum in cūncīs mīrābilibus meīs, quāe factūrus sum in mediō eōrum: post hāec dīmittet vōs. Dabōque grātiam popu-lō huic cōram Ægyptiīs: et cum ēgrediēmi-nī, nōn exībitis vacuī: sed postulābit mu-lier ā vīcīnā suā et ab hospitā suā, vāsa ar-gentea et aurea, ac vestēs: pōnētisque eās super filiōs et filiās vestrās, et spoliābitis Ægyptum.”

Quaestiō Augstīnī

“Clāmāvit illum Dominus dē rubō.”

Dominus in angelō an Dominus, ange-lus ille quī dictus est: “Magnī cōnsiliī ange-

in angelō: in formā angelī (?)

Augustinus

lus,” (Isa 9:6) et intellegitur Christus? Suprā enim dīxit: “Appāruit illī angelus Domīni in flammā ignis dē rubō.”

Quaestio Augustinī Altera

“Edūcere illōs dē terrā illa in terram bonam et multam, in terram fluentem lac et mel.”

Utrum terram fluentem lac et mel spiritāliter accipere dēbēmus? quia secundum proprietātem nōn hoc erat illa quae data est populō Isrāēl? an locutiōnis est, quā id ad laudem ubertatis et suavitatis referātur?

spīritāliter (adv.): secundum spiritum

proprietas (verborum):
conjunction illorum arta et apta
cum rebus ipsis, quas significant

CAPITULUM QUARTUM

Sephora in Deversōriō

Respondēns Moysēs ait: “Nōn crēdent mihi, neque audient vōcem meam, sed dīcent: Nōn appāruit tibi Dominus.”

Dīxit ergō ad eum: “Quid est quod tenēs in manū tuā?”

Respondit: “Virga.”

prōiicere: procul iacere; abiicere

Dīxitque Dominus: “Prōiice eam in terram.”

coluber, -brī (m): serpens

Prōiēcit, et versa est in colubrum, ita ut fugeret Moysēs.

Dīxitque Dominus: “Extende manum tuam, et apprehende caudam eius.”

Extendit, et tenuit, versaque est in virgam. “Ut crēdant,” inquit, “quod appāruebit tibi Dominus Deus patrum suōrum, Deus Abraham, Deus Isaac et Deus Iācōb.”

Dīxitque Dominus rūrsum: “Mitte manum tuam in sinum tuum.”

Quam cum mīsisset in sinum, prōtulit leprōsam īstar nivis. “Retrahe,” ait, “manum tuam in sinum tuum.”

Retrāxit, et prōtulit iterum, et erat similis carnī reliquæ. “Sī nōn crēdiderint,” inquit, “tibi, neque audierint sermōnem signī priōris, crēdent verbō signī sequentis. Quod sī nec duōbus quidem hīs signīs crēdiderint, neque audierint vōcem tuam: sūme aquam flūminis, et effunde eam super āridam, et quidquid hauserīs dē fluviō, vertētur in sanguinem.”

Ait Moysēs: “Obsecrō, Domine, nōn sum ēloquēns ab heri et nūdiustertius: et ex quō

leprōsus/a/um < lepra,
-ārum (f): morbus qui cutem
(exterior pars hominis) deformat

īstar + gen: sicut

āridus/a/um: sine aquā

nūdiustertius: ante duōs diēs

ex quō (tempore)

locūtus es ad servum tuum, impedītiōris et tardiōris linguæ sum.”

Dīxit Dominus ad eum: “Quis fēcit os hominis? aut quis fabricātus est mūtum et surdum, videntem et cæcum? nōnne ego? Perge, igitur, et ego erō in īre tuō: docēbōque tē quid loquāris.”

At ille: “Obsecrō, inquit, Domine, mitte quem missūrus es.”

Irātus Dominus in Moysēn, ait: “Aarōn frāter tuus Lēvītēs, sciō quod ēloquēns sit: ecce ipse ēgreditur in occursum tuum, vidēnsque tē lātābitur corde. Loquere ad eum, et pōne verba mea in īre eius: et ego erō in īre tuō, et in īre illīus, et ostendam vōbīs quid agere dēbeātis. Ipse loquētur prō tē ad populum, et erit os tuum: tū autem eris eī in hīs quāe ad Deum pertinent. Virgam quoque hanc sūme in manū tuā, in quā factūrus es signa.

Abiit Moysēs, et reversus est ad Iethrō socerum suum, dīxitque eī: “Vādam et revertar ad frātrēs meōs in Ægyptum, ut videam sī adhūc vīvant.”

Cui ait Iethrō: “Vāde in pāce.”

fabricatus/a/um: confectus
mūtus/a/um: loquī non potest
surdus/a/um: audīre non potest
caecus/a/um: vidēre non potest
obsecrāre: orāre, precārī

socer, socerī (m): pater uxoris

Dīxit ergō Dominus ad Moysēn in Madiān: “Vāde, et revertere in Ægyptum, mortuī sunt enim omnēs quī quærēbant animam tuam.”

asinus, -i (m)

Tulit ergō Moysēs uxōrem suam, et filiōs suōs, et imposuit eōs super asinum: reversusque est in Ægyptum, portāns virgam Deī in manū suā. Dīxitque ei Dominus revertentī in Ægyptum: “Vidē ut omnia ostenta quae posuī in manū tuā facias cōram Pharaōne: ego indūrābō cor eius, et nōn dīmittet populum. Dīcēsque ad eum: Hæc dīcit Dominus: Filius meus prīmōgenitus Isrāēl. Dīxī tibi: Dīmitte filium meum ut serviat mihi; et nōluistī dīmittere eum: ecce ego interficiam filium tuum prīmōgenitum.”

Cumque esset in itinere, in dīversōriō occurrit ei Dominus, et volēbat occidere eum. Tulit idcircō Sephora acūtissimam petram, et circumcīdit præpūtium filii suī, tetigitque

indūrāre: durum facere

prīmōgenitus: natū maior

dīversōrium, -i (n): aedificium
in quō hominēs in itinere possunt
dormīre

petra, -ae (f): lapis

idcircō: proptereā, ideō

praepūtium, -i (n): illa pars
puerī quae circumcīditur

pedēs ejus, et ait: “Spōnsus sanguinum tū mihi es.” Et dīmīsit eum postquam dīxerat: “Spōnsus sanguinum ob circumcīsiōnem.”

spōnsus/a: quī mox alicui maritus vel uxor erit

Dīxit autem Dominus ad Aarōn: “Vāde in occursum Moysī in dēsertum.”

Quī perrēxit obviam eī in montem Deī, et ūsculātus est eum. Nārrāvitque Moy-sēs Aarōn omnia verba Domini quibus misserat eum, et signa quæ mandāverat. Vē-nēruntque simul, et congregāvērunt cūnc-tōs seniōrēs fīliōrum Isrāēl. Locūtusque est Aarōn omnia verba quæ dīxerat Dominus ad Moysēn: et fecit signa cōram populō, et crēdidit populus. Audiēruntque quod vīsi-tāsset Dominus fīliōs Isrāēl, et respexisset afflictōnem illōrum: et prōnī adōrāvērunt.

prōnus/a/um: iacēns in pectore

Quaestio Augustīnī

Quemadmodum possit intellegī ūrāscēns Deus, quia nōn sīcut homō per irrationābi-lēm perturbatiōnem, per omnia tenendum est, ubi tāle aliquid Scriptūra dīcit, nē dē hōc eadem saepe dīcenda sint. Sed meri-tō quaeritur cūr hīc ūrātus dē frātre Moyse dīxerit, quod ipse illī loquerētur ad popu-lum: vidētur enim tamquam diffidentī nōn

Augustinus

diffidere: nōn fidere

dedisse plēnissimam facultātem, quam daturus erat; et per duōs agī voluisse, quod et per ūnum posset, sī crēdidisset.

Vērumtamen eadem verba omnia dīgentius cōsiderāta, nōn significant īrātum Dominum prō vindictā dedisse Aarōn. Sīc enim dīcit: “Nōnne ecce Aarōn frāter tuus Lēvītēs? sciō quia loquēns loquētur ipse.”

Quibus verbīs ostenditur Deus increpāsse potius eum, quī timēret īre quod ipse es- set minus idōneus, cum habēret frātrem per quem posset ad populum loquī quod vellet; quoniam erat ipse gracilis vōcis, et linguae tardiōris: quamquam dē Deō tōtum spērāre dēbēret. Deinde eadem ipsa quae paulō ante prōmiserat, et posteāquam īrātus est, dīcit. Dīixerat enim: “Aperiam os tuum, et īstruam tē”; nunc autem dīcit: “Aperiam os tuum et os eius, et īstruam vōs quae faciātis”; sed quoniam addidit: “Et loquētur ipse tibi ad populum,” vidētur ḍoris apertiō praestita, propter quod dīcit Moysēs linguae sē esse tardiōris.

Dē vōcis autem gracilitāte nihil eī prae- stāre Dominus voluit, sed propter hoc adiūtōrium frātris adiūnxit, quī posset eā utī vō-

vindicta, -ae (f): ultio vel animadversio pro delicto;
vindicatio

gracilis, -is (adj): tenuis, exilis

adiūtōrium, -ī (n): auxilium,
quodquaque adiuvat

ce, quae pōpulō docendō sufficeret. Quod ergō ait: “Et dabis verba mea in os eius,” ostendit quod ea loquenda esset datūrus: nam sī tantummodo audienda, sicut popu- lō, in aurēs dīceret. Deinde quod paulō post ait: “Et loquētur ipse tibi ad populum, et ipse erit tuum os, et hic subaudītur, ad po- pulum.” Et cum dīcit: “Tibi loquētur ad populum”; satis indicat in Moysēn prīnci- pātum, in Aarōn ministerium. Deinde quod ait: “Tū autem illī eris quae ad Deum,” ma- gnum hīc fortassis perscrūtandum est sacrā- mentum, cuius figūram gerat, velutī medius Moysēs inter Deum et Aarōn, et medius Aa- rōn inter Moysēn et populum.

tantummodo: solum,
solummodo

fortassis = fortasse

sacrāmentum, -ī: mysterium,
signum sensibile rei sacrae latentis

Quaestiō Augustīnī Altera

obviāre: obviam īre

In eō quod scriptum est: Et factum est, in viā ad refectiōnem obviāvit eī angelus, et quaerēbat eum occīdere: et assūmptō Sep- phora calculō, circumcīdit praepūtium filiī suī; et prōcidit ad pedēs eius, et dīxit: “Ste- tit sanguis circumcīsiōnis īfantis meī. Et recessit ab eō;” propter quod dīxit: “Dēsiit sanguis circumcīsiōnis;”

calculus: parvus lapis

praepūtium, -ī (n): illa pars
puerī quae circumcīditur

Prīmum quaeritur, quem volēbat ange-

comitātus, -ūs (m): comitum
multitudo

subvenīre: opem ferre, auxiliari,
succurrere

sancīre: aliquid ritu sacro, seu
religioso decernere, constituere

id est, ut ita dicam, quis est
“eum”? Quis est “eī”?

lus occīdere, utrum Moysen, quia dictum est, “occurrit eī angelus, et quaerēbat eum occīdere.” Nam cui putābitur occurrisse, nisi illī quiū ūniversō suōrum comitātuī prafuit, et ā quō caeterī dūcēbantur? An puerum quaerēbat occīdere, cui māter circumcidendō subvenit; ut ob hoc intellegātur occīdere voluisse īfantem, quia nōn erat circumcisus, atque ita sancīre praeceptum circumcīsiōnis, sevēritāte vindictae?

Quod sī ita est, incertum est prius dē quō dīxerit, “quaerēbat eum occīdere;” quia ignōrātur quem, nisi ex cōsequentibus reperiātur: mīrā sānē locūtiōne et inūsitātā, ut prius dīceret, “occurrit eī,” et quaerēbat eum occīdere, dē quō nihil anteā dīxerat.

Sed tālis est in Psalmō: “Fundāmenta eius in montibus sānc̄tīs; dīligit Dominus portās Sīon.” Inde enim Psalmus incipit, nec aliquid dē illō vel dē illā dīxerat, cuius fundāmenta intellegī voluit, dīcēns: Fundāmenta eius in montibus sānc̄tīs. Sed quia sequitur, “dīligit Dominus portās Sīon,” ergō fundāmenta vel Dominī vel Sīon, et ad faciliōrem sēnsum magis Sīon, ut fundāmen-ta cīvitātis accipientur. Sed quia in hōc

prōnōmine, quod est, “eius,” genus ambiguū est (omnis enim generis est hoc prōnōmen, id est et masculīnī, et fēminīnī, et neutrī), in graecō autem in fēminīnō genere “autes” dīcātur, masculīnō et neutrō “autou”, et habet cōdex graecus “autou”, cōgit intellegere nōn fundāmenta Sīon, sed fundāmenta Domini, id est, quae cōstituit Dominus, dē quō dictum est: “Aedificāns Ierusalēm Dominus.” Nec Sīon tamen, nec Dominum anteā nōmināverat, cum dīceret: “Fundāmenta eius in montibus sāctīs.”

Sīc et hīc nōndum nōminātō īfante dictum est, “occurrit eī, et quaerēbat eum occīdere;” ut dē quō dīxerit, in cōsequenti bus agnōscāmus. Quamquam etsī dē Moyse accipere quisquam voluerit, nōn est magnopere resistendum.

Illud potius quod sequitur, sī fierī potest, intellegātur, quid sibi velit ideō reces sisce angelum ab imperfectiōne cuiuslibet eōrum, quia dīxit mulier: “Stetit sanguis circumcisīonis īfantis.” Nōn enim ait: Reces sit ab eō, propter quod circumcīdit īfanten tem: sed quia stetit sanguis circumcisīonis; nōn quia cucurrit, sed quia stetit: magnō,

magnopere: valde, vehementer

nisi fallor, sacramentō.

CAPITULUM QUINTUM

Post hæc ingressi sunt Moysēs et Aarōn, et dixerunt Pharaonī: “Hæc dicit Dominus Deus Isrāēl: Dīmitte populum meum ut sacrificet mihi in dēsertō.”

At ille respondit: “Quis est Dominus, ut audiam vōcem ejus, et dīmittam Isrāēl? Nesciō Dominum, et Isrāēl nōn dīmittam.”

Dixéruntque: “Deus Hebræōrum vocavit nōs, ut eāmus viam trium diērum in sōlitūdinem, et sacrificēmus Dominō Deō nostrō: nē forte accidat nōbīs pestis aut gladius.”

Ait ad eōs rēx Ægyptī: “Quārē Moysēs et Aarōn sollicitatis populum ab operibus suīs? Ite ad onera vestra.”

Dixitque Pharaō: “Multus est populus terræ: vidētis quod turba succrēverit: quanto magis sī dederītis eīs requiem ab operibus?”

Præcēpit ergō in diē illō præfectīs ope- rum et exāctōribus populī, dīcēns: “Nēquāquam ultrā dabitis paleās populō ad cōficiendōs laterēs, sīcut prius: sed ipsī vadant,

pestis, -is (f): aliquid malum - morbus, calamitas, cēt.

sollicitāre: invitāre, allicere

succrēscere (sub + crēscere):
ab īmō crēscere

et colligant stipulās. Et mēnsūram laterum, quam prius faciēbant, impōnētis super eōs, nec minuētis quidquam: vacant enim, et idcīrcō vōciferantur, dīcentēs: Eāmus, et sacrificēmus Deō nostrō. Opprimantur operibus, et expleant ea: ut nōn acquiēscant verbīs mendācibus.”

praefectus, -ī (m): qui alicui rei vel negotio praepositus est

exāctōr, -ī: qui facit ut opera perficiantur

Igitur ēgressī præfectī operum et exāctōrēs ad populum, dīxērunt: Sīc dīcit Pharaō: “Nōn dō vōbīs paleās: īte, et colligite sīcubi invenīre poteritis, nec minuētur quidquam dē opere vestrō.”

paleam colligentes

quotīdiē: cotīdiē Dispersusque est populus per omnem terram Ægyptī ad colligendās paleās. Præfectī quoque operum īstābant, dīcentēs: “Completē opus vestrum quotīdiē, ut prius facere solebātis quandō dabantur vōbīs paleāe.”

flagellum, -ī (n)

later, lateris (m)

flagellāre: flagellīs pulsāre

Flagellatīque sunt quī praeerant operibus filiorum Isrāēl, ab exactōribus Pharaonis, dīcentibus: “Quārē nōn implētis mēnsūram laterum sicut prius, nec heri, nec hodiē?”

Vēnēruntque præpositī filiorum Isrāēl, et vōciferatī sunt ad Pharaōnem dīcentēs: “Cūr ita agis contrā servōs tuōs? Paleæ nōn dantur nōbīs, et laterēs similiter imperantur: ēn famulī tuī flagellīs cædimur, et iniūstē agitur contrā populum tuum.”

vōciferārī: vehementer exclamāre

ēn: ecce

idcircō: proptereā, ideō

Quī ait: “Vacātis ḍtiō, et idcircō dīcitis: Eāmus, et sacrificēmus Dominō. Ite ergō, et operāminī: paleæ nōn dabuntur vōbīs, et reddētis cōnsuētum numerum laterum.”

operārī: laborāre

cōnsuētus numerus: numerus quod semper antea erat

eō quod: quia

Vidēbantque sē præpositī filiorum Isrāēl in malō, eō quod dīcerētur eīs: “Nōn minuētur quidquam dē lateribus per singulōs

diēs.”

Occurrēruntque Moysī et Aarōn, quī stābant ex adversō, ēgredientibus ā Pharaōne: et dīxērunt ad eōs: “Videat Dominus et jūdicet, quoniam fœtēre fēcistis odōrem nostrum cōram Pharaōne et servīs eius, et præbuistis eī gladium, ut occīderet nōs.”

fœtēre: male olēre (rēs olēns afficit nāsum)

præbēre: dāre

ex eō: ex eō (tempore)

Reversusque est Moysēs ad Dominum, et ait: “Domine, cūr afflīxisti populum istum? Quārē mīsistī mē? Ex eō enim quō ingressus sum ad Pharaōnem ut loquerer in nōmine tuō, afflīxit populum tuum: et nōn līberāstī eōs.”

Augustinus

Quaestiō Auguſtīnī

Quaeritur quōmodo populō dīcātur, quod mandāvit Deus ēiectūrum sē eōs dē Aegyp-tō in terram Chanaan; Pharaōnī autem dīcātur, quod trium diērum iter exīre vellent in dēsertum immolāre Deō suō ex mandātō eius.

quamvīs: etsī

Sed intellegendum est, quamvīs Deus scīret quid esset factūrus, quoniam praesciēbat nōn cōnsēnsūrum Pharaōnem ad populū dīmittendum, illud prīmō dictum esse, quod

etiam prīmitus fieret, sī ille dīmitteret. Ut enim sīc fierent omnia quemadmodum cōsequēns Sc̄riptūra testātūr, Pharaōnis contumācia meruit et suōrum. Neque enim mēdāciter Deus iubet quod scit nōn factūrum cui iubētur, ut iūstum iūdiciū cōsequātur.

prīmitus (adv): primum, primo

contumācia, -ae (f): superbia

Quaestiō Augustīnī Altera

Verba quae dīcit Moysēs ad Dominum: “Quārē afflīxitī populum hunc? et utquid mē mīsistī? Ex quō enim intrāvī ad Pharaōnem loquī in tuō nōmine, in hunc populum; et nōn līberāstī populum tuum.” Nōn contumāciae verba sunt vel indignatiōnis, sed inquisitiōnis et oratiōnis: quod ex hīs appāret, quae illī Dominus respondit. Nōn enim arguit īfidēlitātem eius, sed quid sit factūrus aperuit.

utquid: quamobrem

CAPITULUM SEXTUM

Dīxitque Dominus ad Moysēn: “Nunc vi-dēbis quæ factūrus sim Pharaōnī: per manum enim fortē dīmittet eōs, et in manū rōbustā ēiiciet illōs dē terrā suā.”

rōbustus/a/um: durus, rigidus, valens

Locūtusque est Dominus ad Moysēn dīcēns: “Ego Dominus quī appāruī Abraham, Isaac et Iācōb in Deō omnipotente: et nōmen meum Adonaī nōn indicāvī eīs. Pepi-gīque foedus cum eīs, ut darem eīs terram Chanaan, terram peregrinātiōnis eōrum, in quā fuērunt advenāe. Ego audīvī gemitum filiōrum Isrāēl, quō Ægyptiī oppressērunt eōs: et recordātus sum pactī meī. Ideō dīc filiīs Isrāēl: Ego Dominus quī ēdūcam vōs dē ergastulō Ægyptiōrum, et ēruam dē servitūte, ac redimam in brāchiō excelsō et jūdi-ciīs magnīs. Et assūmam vōs mihi in populū, et erō vester Deus: et sciētis quod ego sum Dominus Deus vester quī ēdūxerim vōs dē ergastulō Ægyptiōrum, et indūxerim in terram, super quam levāvī manum meam ut darem eam Abraham, Isaac et Iācōb: dabōque illam vōbīs possidendam. Ego Dominus.”

pangō, pangere, pepigisse,
pactum: constituere, definite statuere

foedus, foederis (n): res inter duōbus hominēs vel civitatēs constituta

ergastulum, -ī: carcer rusticus

Nārrāvit ergō Moysēs omnia filiīs Isrāēl:

acquiescere: assentiri, fidem
habere

qui nōn acquiēvērunt eī propter angustiam
spīritūs, et opus dūrissimum. Locūtusque
est Dominus ad Moysen, dīcēns: “Ingredere,
et loquere ad Pharaōnem rēgem Ægyptī, ut
dīmittat filiōs Isrāēl dē terrā suā.”

Respondit Moysēs cōram Dominō: “Ec-
ce filiī Isrāēl nōn audiunt mē: et quōmodo
audiet Pharaō, præsertim cum incircumcī-
sus sim labiīs?”

Locūtusque est Dominus ad Moysēn et
Aarōn, et dēdit mandātum ad filiōs Isrāēl,
et ad Pharaōnem rēgem Ægyptī ut ēdūce-
rent filiōs Isrāēl dē terrā Ægyptī.

“incircumcīsus labiīs” fortasse sibi
vult labia (id est, facultas
loquendi) non iam deo serviendo
apta esse, sicut vir incircumcisus
non iam deo serviendo aptus est

CAPITULUM SEPTIMUM

Moyses ante Pharaonem

Dīxitque Dominus ad Moysēn: “Ecce cōstituī tē Deum Pharaōnis: et Aarōn frāter tuus erit prophēta tuus. Tū loqueris eī omnia quæ mandō tibi: et ille loquētur ad Pharaōnem, ut dīmittat filiōs Isrāēl dē terrā suā. Sed ego indūrābō cor eius, et multiplicābō signa et ostenta mea in terrā Āgyptī, et nōn audiet vōs: immittamque manum meam super Āgyptum, et ēdūcam exerci-

tum et populum meum filios Israēl dē terrā Agyptī per iūdicia maxima. Et scient Agyptiī quia ego sum Dominus qui extenderim manum meam super Agyptum, et edūxerim filios Israēl dē mediō eorum.”

Fecit itaque Moysēs et Aarōn sicut præcēperat Dominus: ita ēgerunt. Erat autem Moysēs octōgintā annōrum, et Aarōn octōgintā trium, quandō locutī sunt ad Pharaōnem.

Dixitque Dominus ad Moysēn et Aarōn: “Cum dixerit vobis Pharaō, Ostendite signa: dices ad Aarōn: Tolle virgam tuam, et proice eam cōram Pharaōne, ac vertetur in colubrum.”

Ingressi itaque Moysēs et Aarōn ad Pharaōnem, fecerunt sicut præcēperat Dominus: tulitque Aarōn virgam cōram Pharaōne et servis eius, quae versa est in colubrum. Vocavit autem Pharaō sapientes et maleficōs: et fecerunt etiam ipsi per incantationes aegyptiacas et arcana quædam similiter. Projecēruntque singulī virgas suās, quae versae sunt in dracōnes: sed dēvorāvit virga Aarōn virgas eorum. Induratumque est cor Pharaōnis, et nōn audīvit eos, sicut præcēperat

coluber, -brī (m): serpens
maleficus, -ī (m): magus, incantator
dracō, -ōnis (m): serpens

Dominus.

ingravāre: facere gravem

Dīxit autem Dominus ad Moysēn: “Ingravātum est cor Pharaōnis: nōn vult dīmittere populum. Vade ad eum māne, ecce ēgredietur ad aquās: et stābis in occursum eius super rīpam flūminis: et virgam quæ conversa est in dracōnem, tollēs in manū tuā. Dīcēsque ad eum: Dominus Deus Hebræōrum mīsit mē ad tē, dīcēns: Dīmitte populum meum ut sacrificet mihi in dēsertō: et usque ad præsēns audīre nōluistī. Hæc igitur dīcit Dominus: In hōc sciēs quod sim Dominus: ecce percutiam virgā, quæ in manū meā est, aquam flūminis, et vertētur in sanguinem. Piscēs quoque, quī sunt in fluviō, morientur, et computrēscerent aquæ, et afflīgentur Ægyptiī bibentes aquam flūminis.”

Dīxit quoque Dominus ad Moysēn: “Dīc ad Aarōn: Tolle virgam tuam, et extende manum tuam super aquās Ægyptiī, et super fluviōs eōrum, et rīvōs ac palūdēs, et omnēs lacūs aquārum, ut vertantur in sanguinem: et sit crux in omnī terrā Ægyptiī, tam in ligneis vāsis quam in saxeis.”

occursus, -ūs (m): obviam itio, actus occurendi

computrēscere: facere odorem malum propter res mortuas

palus, palūdis (f): locus plenum aquae quae non fluit; aqua stagnans

Fēceruntque Moysēs et Aarōn sīcūt præ-

Moyses efficit ut flumen sit sanguineum

cēperat Dominus: et ēlevāns virgam percussit aquam flūminis cōram Pharaōne et servīs eius: quæ versa est in sanguinem. Et piscēs, quī erant in flūmine, mortuī sunt: computruitque fluvius, et nōn poterant Āgyptiī bibere aquam flūminis, et fuit sanguis in tōtā terrā Āgypti.

Fēcēruntque similiter malefici Āgyptiōrum incantatiōnibus suīs: et indurātum est cor Pharaōnis, nec audīvit eōs, sicut praeceperat Dominus. Avertitque sē, et ingressus est domum suam, nec apposuit cor etiam hāc vice. Fōdērunt autem omnēs Āgyptiī per circuitum flūminis aquam ut biberent: nōn enim poterant bibere dē aquā flūmi-

homō fodit

hāc vice: hāc occasione; nunc temporis

nis. Implētīque sunt septem diēs, postquam percussit Dominus fluvium.